

Ситник О.І.
к. геогр. н., доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Хлевнюк О.Я.
директор
Гайворонський районний краєзнавчий музей

ОБ'ЄКТИ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ГАЙВОРОНСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Індустріальний туризм (промисловий туризм) – це дослідження туристами територій, будівель та інженерних споруд виробничого або спеціального призначення, а також будь-яких закинутих споруд, з метою отримання психологічного, естетичного або дослідницького задоволення [5].

Об'єкти індустріального туризму – тіла та явища видобувної та переробної промисловості, що відображають, відтворюють, імітують розвиток ландшафту, пов'язаного з промисловою діяльністю людини та мають ту чи іншу пізнавальну цінність.

За походженням об'єкти індустріального туризму доволі різноманітні, але їх можна об'єднати у групи: промислові будівлі та споруди; техногенні форми рельєфу; машинне устаткування. В той же час об'єктами індустріального туризму можуть бути лише ті, які мають техногенну цінність, є надбанням індустріальної цивілізації, до того ж всі ці об'єкти повинні бути безпосередньо включені до процесу виробництва [1].

Гайворонський район є індустріально-аграрний. Безпосередньо у межах м. Гайворон розташовані залізничний вузол, тепловозремонтний завод, гранітний кар'єр, автопідприємство, вузол поштового і електрозв'язку. Загалом на території району нараховується 19 промислових та 22 сільськогосподарських підприємств і акціонерних товариств, 81

фермерське господарство. Збережено будівельні і шляхові організації. Розвиваються малі підприємства та інші комерційні структури.

У 1890 р. на замовлення Товариства власників цукрових заводів розпочалося будівництво вузькоколійної залізниці від Рудниці до Підгородньої та від Вінниці до Гайворона і у 1897 р. було споруджено депо, залізничну станцію, яку назвали Гайворон, зводились цехи паровозоремонтних майстерень, залізничний вокзал.

У 1935-1938 рр. проведено реконструкцію залізничних майстерень, на базі яких утворюється Гайворонський паровозоремонтний завод (ГПРЗ). Підприємство проводило капітальний ремонт вузькоколійних локомотивів, які надходили з різних куточків колишнього Радянського Союзу.

Станція Гайворон стає важливим залізничним центром. На залізничників покладалось завдання забезпечувати роботу цукрових заводів. Вузькоколійна залізниця простягалася від Гайворона до Вінниці, Хмільника, Бердичева, Первомайська та Рудниці. До складу Гайворонського залізничного вузла входили паровозне депо, дистанція колії, зв'язку, залізничні ремонтні майстерні

Іноземних туристів, насамперед, приваблює вузькоколійка і вони з великою цікавістю їздять у маленьких металевих вагончиках, попереду яких біжить, пахаючи димом і паром, вузькоколійний паровоз ГР-280. Про Гайворонську вузькоколійку розповів чеський ілюстрований журнал "Драга", який надіслали залізничникам вдячні за гостинність іноземні туристи.



а)



б)

Рис. 1. Гайворонська залізниця:

а) залізничний міст вузькоколійки (у жовтні 2005 р. тут знімався художній фільм «Дев'ять життів Нестора Махно» (режисер Микола Каптан); б) раритетний автомобіль «ЗиМ».

Туристи можуть покататися на раритетному автомобілі «ЗиМ», який переобладнаний і поставлений на рейки (рис. 1. а, б). Старовинна вузькоколійна залізниця є історико-культурною цінністю для всієї України.

На території Гайворонського району поширені об'єкти техногенного туризму, до яких належать: Гайворонський гранітний кар'єр, Сальківське підприємство «Чарнокіт» та Заваллівський графітовий комбінат, що утворюють комплекс техногенних гірничо-промислових ландшафтів на обмеженій території району.

ПАТ «Гайворонський спеціалізований кар'єр» – одне із провідних

підприємств України по добуванню та виготовленню кам'яно-щебеневої продукції, розробляє з 1938 р. Гайворонське родовище мігматитів та гранітів. За цей період підприємство пройшло шлях від ручного видобування каменю до повністю механізованого підприємства.

За три роки становлення кар'єру (1938-1940 рр.) було вироблено: побутового каменю – 27200 м³, шашки – 2800 м³, щебеню – 4800 м³. Нині такий обсяг продукції підприємство виробляє усього за 10 днів без застосування ручної праці (рис.2).



Рис. 2. Гайворонський спеціалізований кар'єр.



Рис.3. Пам'ятник першим каменоломам.

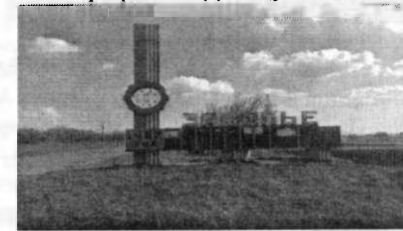
Потужні розрізи кар'єру своїм виглядом і унікальністю приваблюють фахівців з України та інших країн.

У 2013 р. підприємство святкувало 75 річницю з дня початку роботи кар'єру і з нагоди видатної події було відкрито пам'ятник першим каменоломам. Монумент встановлено на згадку про людей, які серед тріскачущих морозів, під пекучим сонцем, під дощами і вітрами вручну, примітивними засобами видобували і обробляли камінь [2] (рис.3).

Завалля – селище міського типу Гайворонського району Кіровоградської області, типовий індустріальний пункт – пам'ятник радянської епохи, промисловий розвиток якого розпочався у 20-х рр. минулого століття з часу розробки покладів графітової руди (рис. 4).



а)



б)

Рис. 4. (а, б). Селище міського типу Завалля.

Перше обстеження покладів графітовмісних порід в районі Побужжя було проведене у 1921-1924 рр. і через 5 років розпочалося будівництво

збагачувальної фабрики, яка почала працювати у листопаді 1934 р. з проектною потужністю 4,5 тис. т графіту на рік, а з 1937 р. вступила в дію шахта з видобутку графітової руди, прокладалися під'їзні шляхи, підземні комунікації [4].

Площа Заваллівського графітового родовища становить близько 50 км². Добування графітової руди здійснюється відкритим способом. Кар'єр має глибину 170 м, довжину до 2 км, поблизу нього знаходиться відвал пустих порід висотою 75 м (рис. 5) [4].



Рис. 5. (а, б). Південно-Східна зона Заваллівського графітового кар'єру:

а) затоплена найглибша відпрацьована ділянка; б) схили кар'єру.

Розвідані запаси графіту в родовищі оцінюють в 6,5 млн. т. [3]. Обсяги графітової продукції, яку виробляє комбінат складає близько 8% світових.

Унікальність родовища, розміщення кар'єру, можливість огляду і вивчення відслонень гірських порід приваблюють науковців, студентів з близького і далекого зарубіжжя.



Рис. 6. (а, б). Вивчення кар'єру:

а) для викладачів ВДПУ імені Михайла Коцюбинського та УДПУ імені Павла Тичини проводить екскурсію головний геолог ПАТ «Заваллівський графітовий комбінат» Міколаєвський В.П.; б) студенти УДПУ імені Павла Тичини на самій верхній точці відвалу пустої породи

Список використаних джерел:

1. Лабскір В.М. Туристичні об'єкти України / В.М. Лабскір, А.Г. Любієв, О.В. Юшко. - Х.: НГУ ХПІ, 2002. - с. 15-18.

2. Любіцева О.О. Географія туризму в Україні: науковці вчителям. /О.О. Любіцева // Географія та основи економіки в школі. - 2010. - с. 23-26.

3. Ситник О.І. Заваллівський графітовий комбінат – невід'ємна складова антропогенних ландшафтів Правобережної України /О.І. Ситник, Н.О. Дериземля// Матер. Між нар. наук.-практ. конф. «Індустріальні засади вирішення регіональних проблем». – Кам'янець-Подільський, 2010.- с. 36-38.

4. Ситник О.І. Рекреаційний потенціал природних та історико-культурних ресурсів Гайворонсько-Бершадського рекреаційного регіону / О. І. Ситник, Н. О. Дериземля // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Географія. – Вінниця, 2011. – Вип. 23. – С. 37-43.

5. Топчівс О.Г. Теоретичні і методологічні аспекти рекреаційної географії - сучасний підхід / О.Г. Топчівс. // Український географічний журнал. - 2003.

Невенченко А.І.

к.геогр.н., доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ПРИКАРПАТТІ

Гуцульщина виступає важливим чинником економічного розвитку та привабливим регіоном як для українських, так і для іноземних туристів. Її унікальна культура, фольклор, декоративне і прикладне мистецтво, яке відзеркалює побут, традиції та цінності, що становить неабиякий інтерес для туристів. Тому вивчення особливостей народного мистецтва Гуцульщини є особливо актуальним в наш час і як важливий чинник економічного розвитку даного регіону як для сучасної науки, так і для розвитку туризму в Івано-Франківській області.

Карпатський регіон належить до найбагатших в Україні на рекреаційно-туристичні ресурси території. Природно-кліматичні умови та історико-культурна спадщина регіону створюють можливості для більшості сучасних видів туризму. Це головний економічний потенціал краю, проте економічні умови тут дуже бідні.

Тому розвиток нових видів екологічно зорієнтованого бізнесу рекреаційно-туристичної індустрії є основою для оптимізації перспективної інфраструктури Карпатського регіону. Інтенсифікація нових видів бізнесу в цьому зв'язку важлива для підвищення якості і рівня життя гірських районів Українських Карпат. Однак при цьому слід враховувати, що запропоновані види бізнесу, крім користі для людини, можуть мати негативні екологічні, а в майбутньому й економічні наслідки. Тому нагальним завданням сучасності є розробка такої тактики і стратегії господарювання в регіоні, яка б вирішувала проблему гармонізації взаємовідносин суспільства і природи. Таким чином природний, економічний і культурний потенціал використання стане основою для економічного і соціального прогресу даного регіону.

Саме екологічно зорієнтований бізнес та розвиток рекреаційно-туристичної індустрії стане запорукою для підтримки природної